

que tingui cura de "triar les composicions destinades a la secció literària" (*ibid.*, p.221) i exercixi, per tant, com a director. Magí Sunyer també fa referència a l'assumpte, però es limita a repetir la informació de Plàcid Vidal (*Magí SUNYER I MOLNÉ, Els marninats socials en la literatura del grup modernista de Reus*, Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 1984, p.78).

- 241- Ho confirma Plàcid Vidal a *L'assaig...*, *op. cit.*, p.237.
- 242- A partir del 5 d'agost, deixen d'aparèixer-hi textos seus amb regularitat. El proper és del 30 de setembre i després ja no n'hi ha cap més fins al 3 de març de 1907. Els canvis en la selecció comencen a ser significatius des del mes d'octubre i són ja ben evidents en la reivindicació de Frederic Soler del 23 de desembre.
- 243- *Salutació*, "Biblioteca Clàssica Catalana", I, núm.1 (20-V-1906).
- 244- Per a Joan-Lluís Marfany constitueixen el "*primer intent seriós, conscient i organitzat d'incorporar activament Mallorca al si d'una cultura catalana única, d'abandonar el localisme mallorquí i d'escollir la integració dins l'esfera cultural catalana en comptes de la castellana*" (MARFANY, *Reflexions sobre Modernisme i Noucentisme*, *art. cit.*, p.62). Josep Mª Llopart parla de "*generació jove*", "*la dels qui formen, a títol d'«escolars», l'Escola Mallorquina pròpiament dita i realitzen en el terreny de la creació poètica una versió molt peculiar, molt específicament insular de les directrius estètiques del Noucentisme*" (LLOMPART, *El Noucentisme a les Illes*, *art. cit.*, p.185). Miquel Gayà, en canvi, no

accepta que pugui parlar-se de grup a la vista de la producció literària de cada un d'ells (GAYA, Mallorca i Josep Carner, art. cit., p.33).

245- Vid. supra., p.412.

246- Damià Ferrà-Ponç ofereix una bona interpretació del tema a Joan Rosselló de Son Fortesa: versos i traduccions, art. cit. Sobre "Mitjorn", vid. també GAYA, Mallorca i Josep Carner, art. cit., p.33 que ja la presenta com a "*un dels fruits més immediats d'aquest proselitisme de «Catalunya»*"; i LLOMPART, El Noucentisme a les Illes, art. cit., p.184, per a qui "*reflecteix amb densitat i amb plenitud l'esperit del Noucentisme mallorquí*".

247- LA REDACCIÓ, Alabat sia Déu, "Mitjorn", núm.1 (gener 1906), p.1.

248- En les primeres informacions sobre "Mitjorn" a "Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana" encara es parla d'"*el títol simpàtic y sugestiu d'«Auba»*" ("Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana", núm.12, agost-setembre 1905, p.404). Després, potser per influència dels barcelonins, que sabien que el nom havia estat emprat el 1901 per a una publicació de to simbòlic-decadentista, decideixen avançar el cicle solar de l'"Auba" al "Mitjorn" i acostar-se així, ni que sigui subrepticiament, a la plenitud del mediterranisme que reivindiquen.

249- Noves y comentaris, "Montserrat", núm.62 (febrer 1906), p.165. Els elogis són recíprocs: "Mitjorn" reproduïx un article de J. Pou i Batlle a "*l'estimable revista de Barcelona «Montserrat»*" (J. POU Y BATLLE, Balmes, "Mitjorn", núm.8, agost 1906, p.226).

250- Els fruits saborosos, "Mitjorn", núm.3 (març 1906),

p.96.

- 251- Llorenç RIBER, Els fruits saborosos, "Mitjorn", núm. 4 (abril 1906), ps.125-127.
- 252- "Mitjorn", núm.5 (maig 1906), p.160.
- 253- És el cas del sonet A un Cabrer que jo sé de Vicenç Balanzó, el qual, certament, sembla referit a Carner (Vicens BALANZÓ, A un Cabrer que jo sé, "Mitjorn", núm.13, gener 1907, p.30):

*"Oh tu y els teus companys, pastors a la Ciutat,
heu fet baxar l'Arcàdia del mont fins a la plana,
heu fet més ideal la vida ciutadana
al so de les esquelles pausades del remat.*

*Les vostres cabres posen un aire de bondat;
a cada punt s'ajassen amb indolència blana;
pensivoles remuguen la fullaraca sana,
dessota d'una rexa espessa de filat.*

*Passau per els carrers com una processó
espetegant la tralla, lluint el patricó
i escampant les dolceses d'una llet aigualida;*

*i plens d'una poesia llampanta i virolada
anau descabdellant la troca de la vida
amb un festeig idíllic a cada cantonada."*

- Balanzó ja havia publicat pocs mesos abans un text semblant dedicat a Emili Vallès (vid. supra., ps.724-725, cosa que dona major versemblança a la interpretació d'aquesta poesia de "Mitjorn". Altres col.laboracions seves a la revista denoten, això sí, una clara influència carneriana. Vid., per exemple, A una castanyera, "Mitjorn", núm.12 (desembre 1906), p.373.
- 254- "Mitjorn", núm.15 (març 1907), p.96.
- 255- Noves, "Mitjorn", núm.14 (febrer 1907), ps.62-64. Reprodueixen el prospecte de propaganda difós pels impulsors de la nova revista.
- 256- Quasi tots ells, novament, en la via d'evolució vers La muntanya d'ametistes:

- * Paradisíiques, núm.2 (febrer 1906), ps.51-52. Dos sonets.
- * En Costa y Llobera. Idees per a un discurs, núm.4 (abril 1906), ps.100-106.
- * Natura adònica, núm.6 (juny 1906), p.171.
- * A la paternal sollicitud d'un bon amic, núm.9 (setembre 1906), p.277.
- * Sonets vegetals, núm.11 (novembre 1906), ps.327-333; núm.12 (desembre 1906), ps.367-372. En total, tretze poemes.
- * A una petita dona gentil, núm.17 (maig 1907), p.156.
- * El Sot de l'Aremany, núm.18 (juny 1907), ps.168-169.

257- Prova d'aquesta amistat és la correspondència que es creuen, una part de la qual es conserva a l'arxiu Masó. Els dos poemes són:

- * A una convalescenta, núm.4 (abril 1906), p.107.
- * Cançó del vianant, núm.18 (juny 1907), ps.176-177.

258- COMTE DE VILLIERS DE L'ISLE ADAM, Els bandolers, traducció d'Emili Vallès, "Mitjorn", núm.14 (febrer 1907), ps.41-47.

259- Hi col.labora amb un text curiós. Potser l'única temptativa com a novel·lista: Joseph Mª LÓPEZ-PICÓ, Fragment d'una novel·la inèdita, "Mitjorn", núm.18 (juny 1907), ps.179-182. Uns mesos abans hi ha també una prosa poètica seva: Joseph M. LÓPEZ-PICÓ, Després de l'estiu..., "Mitjorn", núm.11 (novembre 1906), p.347.

260- és una de les moltes anècdotes recollides per Miquel Forteza a L'amistat de Miquel Ferrà amb en Carner,

dins DIVERSOS AUTORS, L'obra de Josep Carner, op. cit., ps.243-248. Entre altres coses explica també els contactes durant les estades de Carner a l'illa o la militància de Ferrà a la Congregació Mariana de Montsió de Palma de Mallorca. Demostra perfectament que la relació entre ambdós és molt estreta.

- 261- Només a "Montserrat", excepcionalment, hi ha també un article de tema literari. Concretament una ressenya d'Horacianes de Costa i Llobera, i encara signada amb inicials ("Montserrat", núm.67, juliol 1906, p.248).
- 262- Concretament Pins i romanins de Primer llibre de sonets. Per la seva banda Ferrà escriu un sonet de dedicatòria a Corones, titulat A una "viola" d'en Joseph Carner.
- 263- Anys després el qualifica com a "*sensible anotador de «momentos de gracia» en el paisaje*" (Josep CARNER, La poesia lírica catalana, dins Prosa d'exili (1939-1962), op. cit., p.169.
- 264- Miquel FERRA, Rafael Masó, "La Nostra Terra", núm.96 (1936), p.55.
- 265- El 1917, per exemple, en la mort de Prat de la Riba, escriu el poema necrològic Per la mort del mestre (inclòs a Album recurs a Enric Prat de la Riba, Barcelona, 1935, p.189).
- 266- El 1907 els acompanya en un viatge a Girona tal i com es dedueix de la correspondència entre Emili Vallès i Rafael Masó. Masó mateix l'inclou en una llista de cal.ligueneics que esmenta en la seva correspondència de 1908 amb Jaume Bofill. Segons Bofill i Ferro assisteix a la tertúlia de l'Ateneu, però "*hi apareixia com l'element moderat, amb un posat sempre una mica absent. El divertia el món*

faceciós de Carner, però no hi col.laborava" (Jaume BOFILL I FERRO, Poetes catalans moderns, Barcelona, Columna, 1986, p.87). Potser per això, Carner sempre se'l mira respectuosament i no el fa blanc de les seves bromes amb la mateixa intensitat com ho són altres companys amb qui manté una relació d'amistat semblant. Sense que això vulgui dir que se n'escapi del tot. Miquel Forteza recull un poema irònic en què Carner es burla de la seva capacitat d'estudi (FORTEZA, art. cit., ps.244-245).

- 267- M. FERRA, Los libros, "La Cataluña", núm.22 (29-II-1908), p.137.
- 268- En altres casos, com a Primaveral o Posta de llum -recollits també a Cançó d'ahir-, deixa molt en evidència les fonts franceses originàries.
- 269- Carner mateix ho explica a Joseph CARNER, En Llorenç Ribet, "La Veu de Catalunya" (5-VI-1907).
- 270- En la ressenya d'Els fruits saborosos també parla d'"*amich poeta*" (RIBER, "Els fruits saborosos", art. cit.). Sobre l'amistat entre ells dos vid. Guillem COLOM, Entre el caliu i la cendra. Memòries (1890-1970), Barcelona, Ed. Pòrtic, 1972, ps.207-211.
- 271- Un nou poeta mallorquí, "Catalunya", núm.17 (15-IX-1903), p.207. Un mes abans, just en informar del resultat del certamen, se l'esmenta ja com a jove esperança (Un certamen a Palma, "Catalunya", núm.15, 15-VIII-1903, p.127).
- 272- Salvador GALMÉS, [Un nou poeta mallorquí, ibid., p.205:

"No té ni una poesia que no sia fundament religiós, que no cant una glòria regional, que no deixi translluir un amor encesa envers de l'objecte cantat, y és qu.en Ribet només polsa la lira per enaltir les manifestacions regionals de la pietat cristiana qu.amb més

forsa encativen la seva inspiració."

El títol de l'article no és de Galmés sinó de la redacció.

- 273- L'acta és signada per Joan Alzina i Melis i, respecte al poeta de Campanet, s'expressa exactament en els següents termes:

"De mossèn Riber si que no se'n pot esperar grans coses segons el parer del Carner. Potser, digué, les grans alabances fetes an el poemet de la Beata Catalina Tomàs, notable per la gran facilitat de versificació de l'autor y per res més, hàjan consolidat els molts de defectes de mossèn Riber. Lo cert és que ses rutes no són les de lo bell."

El que no reflecteix és si aquestes afirmacions provoquen alguna mena d'aldarull entre els assistents.

- 274- Perquè en Riber -diu- "*és un ver clàssich africà*" (CARNER, En Llorenç Riber, art. cit.). El 1908, en la conferència Evolució de la poesia catalana y actualitat dels poetes, el manté entre els autors privilegiats (vid. Una conferència de Josep Carner, "La Veu de Catalunya", 2-III-1908), i el 1913 se'l continua enaltint des de la nova "Catalunya". El 1956, en plena postguerra, quan la imatge de Riber ja és una altra, Carner continua parlant d'"*el dotadíssim clérigo mallorquí*", però li retreu "*que se desvió del sermo urbanus de Costa hacia un insularismo más acusado*" (CARNER, La poesia lírica catalana, dins Prosa d'exili..., op. cit., p.169).

- 275- José Mª TOUS Y MAROTO, Los jardines del renacimiento catalán. Lorenzo Riber, "La Cataluña", núm.315 (7-V-1910), ps.285-286. Riber hi és vist com a continuador de la tradició mallorquina. Una tradició en la qual, significativament, Gabriel Alomar ja no compta:

"Si Alcover, Costa y Oliver figuran en

preferente lugar en la vanguardia de la precedente generación intelectual, tiene desde ahora asegurado para lo sucesivo tan honroso puesto en la persona de Riber."

- 276- Miquel GAYÀ, Contribució a l'epistolari de Miquel Costa i Llobera, op. cit., p.106.
- 277- El seu nom és a la llista de redactors i col.laboradors especials que el setmanari publica a començaments de 1900.
- 278- A la llarga es converteix en el seu veritable agent literari a Barcelona. Ell és l'artífex, per exemple, de la publicació de la seva traducció de Mireio de Mistral i a vegades fins i tot busca prologuista per als seus llibres sense que ella doni el vist-i-plau (vid. GAYÀ, Mallorca i Josep Carner, art. cit.).
- 279- SALVA, Entre el record i l'enyorança, op. cit., p.111. Vid. també Ma Antònia SALVA, La "notaria" de Josep Carner, dins DIVERSOS AUTORS, L'obra de Josep Carner, op. cit., ps.307-310.
- 280- D'una carta de 1926. Vid. Enric BOU (ed.), Correspondència d'escriptors mallorquins amb Guerau de Liost, "Randa", núm.15 (1983), ps.105-130. La citació és molt més tardana, però més de vint anys abans ja es detecten mostres desmesurades d'elogi. En carta a Costa i Llobera de 18 d'octubre de 1904, per exemple, en comentar els Stramps a llahor de la montanya de Montserrat publicats a "Catalunya", no s'està de dir que "*allò en mon concepte era no sols lo millor que havia escrit en Carner, sinó de lo millor que havia produït la poesia catalana*" (GAYÀ, Mallorca i Josep Carner, art. cit.). Cal esmentar també el poema An en Josep Carner, inclòs a Espigues en flor (1926), que vol ser un agraïment al tractament que atorga a Mallorca en la seva poesia.

Aquesta adulació contínua ha permès parlar sovint de Salvà com a "devota del poeta fins al platonisme sentimental" (MANENT, Josep Carner..., op. cit., p.77). El propi Carner reconeix anys més tard en la conversa amb Baltasar Porcel que "he pensat sovint que a aquesta xicota no li hauria desplaçat gens que jo li hagués dit una cosa tendra", tot i que llavors afegeix que no arribà a dir-la-hi mai (Baltasar PORCEL, Josep Carner, l'alta permanència, "Serra d'Or", VIII, núm.12, desembre 1966, p.43). Si repassem detalladament els seus textos, però, descobrirem que, una vegada si més no, la seva ploma s'amara d'aquesta tendresa que després nega. Concretament el 1914, amb motiu de la mort de Mistral. Carner publica un article de condol en què, en lloc de parlar directament del poeta, s'adreça a la seva traductora catalana, la qual "em sembla gairebé una viuda de l'heroic poeta provençal", i la qualifica de "santa amiga" i de "dolçíssima dona incomparable" (Josep CARNER, Tribut de condol, "Catalunya", núm. 335, 4-IV-1914, p.223). L'estada amb ella és tan agradable que:

"Acluco una mica els ulls. Quan s'acluquen una mica els ulls, les estones duren més. Aixís, jo voldria que aquella hora d'ésser a prop de Maria Antònia fos una mesada."

Pensem que el text és d'un moment en què Carner acaba de viure un fracàs amorós amb Anna Domènech -la canetenca dissortada- i sembla molt sensible a aquests temes, la qual cosa es dedueix dels seus poemes coetanis i del fet que, definitivament, es casí l'any següent amb Carmen de Ossa.

281- Josep CARNER, Pròleg a Maria Antònia SALVA, Espigues en flor, Palma de Mallorca, Ed. Moll, 1981, 2ª ed.,

- ps.9-13. Vid. també Josep CARNER, La poesia de Maria Antònia Salvà, dins Mª Antòni SALVA, Antologia poètica, Barcelona, Ed. Selecta, 1957, ps.7-18). El 1956 en parla a La poesia lírica catalana, text on la considera "*hoy sin duda la decana en nuestra poesia*" (art. cit., p.168).
- 282- També, més tard, l'epigrama De Maria Antònia Salvà a El cor quiet. Quant a la interpretació de la seva obra des de plataformes noucentistes, és imprescindible remetre's una vegada més a la ressenya de López-Picó a Poesies (1910) (J. M. LÓPEZ PICÓ, Notas al margen, "Cataluña", núm.174, 4-II-1911, ps.70-71).
- 283- El 1911 també és, junt a Llorenç Riber, redactor corresponsal a Mallorca de "Cataluña".
- 284- Concretament A Eirené, un dels textos de 1906 a "Art Jove". Jaume Bofill també li ofereix, el mateix any, un dels seus Sonets vegetals a "Mitjorn".
- 285- Així ho explica Guillem Colom a Josep Carner a Mallorca (Notes per a unes memòries), dins DIVERSOS AUTORS, L'obra de Josep Carner, op. cit., p.229 i a COLOM, Entre el caliu i la cendra..., op. cit., p.209.
- 286- GAYA, Contribució a l'epistolari de Miquel Costa i Llobera, op. cit., p.209.
- 287- Llibres, "Catalunya", núm.7 (15-IV-1903). A propòsit de l'aparició de "Gazeta de Mallorca".
- 288- Informació, "Catalunya", núm.33-34 (setembre-octubre 1904), p.177. Amb motiu de la publicació del Llibre d'Amic e d'Amat, a cura d'Obrador, un dels volums que la revista regala als subscriptors.
- 289- Noves y comentaris, "Montserrat", núm.58 (octubre 1905), p.103.

- 290- "Oleguer RECÓ", [CARNER], Soliloquis d'un bonhome. Recordant l'Obrador, "La Veu de Catalunya" (3-X-1905).
- 291- Joseph CARNER, Lulòfils (I), "La Veu de Catalunya" (26-V-1906). El començament de l'article és una veritable apologia del lul·lisme d'Obrador, "*aquell excelent amic nostre*".
- 292- Matheu OBRADOR, Lletres mallorquines. A misser Joseph Carner, "La Veu de Catalunya" (15-XII-1906).
- 293- Col·labora des de ben aviat, com tots els altres, en l'Obra del Diccionari i fins i tot n'ostenta la representació en el Congrés Universitari Català de 1903. Miquel Ferrà mateix parla de la seva assistència a la tertúlia de Joan Alcover i l'assimila a la "*joventut prometedora, ple de seny i de bon gust*" (Miquel FERRA, Joan Alcover, dins Joan ALCOVER, Obres completes, Barcelona. Ed. Selecta, 1951, p. XXVIII).
- 294- Vid. la nota, entre irònica i criptica, titulada L'excelent Felix Escalas, dins Actualitats, "Catalunya", núm. 15 (15-VIII-1903), p. 136. Carner, en carta a Bofill d'octubre de 1904 el cita com a "*Mestre Escales De-Demunt-Del-Indio*".
- 295- "La Veu de Catalunya", encara setmanari, qualifica "Nova Palma" de "*revista literària de tendències modernistes*" ("La Veu de Catalunya", VII, 1897, p. 331). Damià Ferrà-Ponç considera Torrendell com a "*el més arquetípic dels modernistes mallorquins*" (FERRA-PONÇ, Joan Rosselló..., art. cit., p. 133. Vid. també Damià PONS, Joan Torrendell i Escalas, dins Catàleg parcial dels narradors mallorquins del segle XIX, "Randa", núm. 14 (1983), ps. 86-88; i, especialment, Damià PONS I PONS, Aproximació a Joan

- Torrendell (1869-1937), "Affar", núm.1 (1981), ps. 105-118. També R. RUCABADO, Torrendell, "La Catalunya", IV (1910), ps.458-460.
- 296- Aquest és el motiu pel qual Costa i Llobera també se'n manté allunyat. Quan Costa és nomenat Mestre en Gai Saber el 1902, s'estranya d'un panegíric de Torrendell a "La Renaixensa", tal i com observa en carta a Antoni Mª Alcover de 29 de novembre de 1902: "*No creya jo qu.en Torrendell me fes may tant favor*" (MOLL, ed., Epistolari de M. Costa i Llobera a A. M. Alcover, art. cit., p.162). A "Joventut", en canvi, ràpidament se'l considera "*nostre bon amich y col·laborador*" ("Joventut", núm.51, 31-I-1901, p.104).
- 297- Informació, "Catalunya", núm.28 (abril 1904), p.157.
- 298- Nota prèvia a Joan TORRENDELL La lluita humana, "Catalunya", núm.12 (30-VI-1903), p.535.
- 299- A., En Zacconi, "Catalunya", núm.6 (31-III-1903), p.278.
- 300- Actualitats, "Catalunya", núm.37 (15-I-1905), p.53. Sobre el Romea vid. també A Romea, "Catalunya", núm.12 (30-VI-1903), p.564; J. M. TALLIEN, Dramàtica, "Catalunya", núm.19 (15-X-1903), ps.322-324; J. M. TALLIEN, Dramàtica, "Catalunya", núm.24 (30-XII-1903), ps.582-583; i Informació, "Catalunya", núm.33-34 (setembre-octubre 1904), ps.178-179. Sobre Pitarra, vid. supra., ps.372-373.
- 301- M. VIDAL [Emili VALLÈS], A propòsit de Bjornson, "Catalunya", núm.19 (15-X-1903), p.304.
- 302- és el cas de la defensa del gènere com a art total a càrrec de Font i Presas (Ramon FONT I PRESAS, La poesia y el theatre, "Catalunya", núm.6, 31-III-1903, p.250) o de la traducció d'un text teòric de Catulle Mendès en el monogràfic sobre romanticisme

(Catulle MENDÈS, Lo drama romàntich, trad. de Santiago Folch, "Catalunya", núm.30, juny 1904, ps.81-83). En aquesta segona ocasió, a més, la nota és irònica (ibid., p.81):

"Axís parla Mendès, encarregat pel govern de París de sapiguer com està la poesia a Fransa. Com veurà el rialler lector d'aqueix estudi, ja ns podem refiar de Rostand."

- 303- Actualitats, "Catalunya", núm.1 (15-I-1903), p.35.
- 304- Actualitats, "Catalunya", núm.4 (28-II-1903), p.183. és exactament el mateix to que retrobem el 1908 a Josep CARNER, Lletra a don Narcís Oller, "Empori", núm.7 (gener 1908), ps.5-7, en què el Romea -novament el Romea- és comparat a "una «curiositat», una singularitat ètnica, una horxateria valenciana, un forn de Sant Jaume".
- 305- "Albert AGUILÓ" [CARNER], Théroigne de Méricourt, "Catalunya", núm.2 (30-I-1903), p.51.
- 306- J. M. TALLIEN, Dramàtica, "Catalunya", núm.19 (15-X-1903), ps.323.
- 307- El diàleg teatral també és purament pretextual a El casament de la princesa Hildebranda, una de les seves col.laboracions de 1903 a "La Veu de Catalunya".
- 308- M. VIDAL [Emili VALLÈS], A propòsit de Bjørnson, art. cit., p.304:

"Al contemplar la moderna revifalla del teatre noruech, y comparar-la ab la renaxensa del nostre teatre català, quina tristesa fa veure l'estat deplorable del que fundà en Pittarra y han continuat, salvant escassíssimes excepcions, seguidors fidels de la seva obra disfressats ab el nom d'intelectuals. Allí a Noruega, l'ànima del Septentrió, revestida ab els ropatges de la moda del món de la intel·ligència, envolcallada en el textit boyrós de filosofies més o menys malsanes, vingudes de per tot, s'ha alsat sobre la escena, y ha parlat al poble ab veu d'un Ibsen, d'un Holsward, d'un Bjoernson. Nosal-

*tres hem sentit de lluny aquella veu, y.l seu
so se'ns ha ficat a les orelles, la boyra del
Nort se'ns ha pujat al cap, y.ns hem declarat
per majoria de vots, septentrionals, euro-
peus, humans, intelctuals, mascles, mal-ca-
rats..."*

- 309- J. BERGA Y BOADA, Platraver, "Catalunya", núm.35-36 (novembre-desembre 1904), ps.80-83; Mossèn Jacinto VERDAGUER, Fragments de l'òpera inèdita "Canigó", "Catalunya", núm.21 (15-XI-1903), ps.221-223. Les altres referències són les següents: "MENANDRUS" [CARNER], Ensaig d'una traducció noble de Molière. "Els volpelatjes de Scapin", "Catalunya", núm.14 (30-VII-1903), ps.75-78 i "Catalunya" núm.15 (15-VIII-1903), ps.120-126; SHAKESPEARE, Acte quart d'"Othello", "Catalunya", núm.29 (maig 1904), ps.5-15; LLUCIA, Diàlech de Venus y la Lluna, Diàlech de Mercuri y Apol.lus, Diàlech de Neptú y d'Alphé, "Catalunya", núm.27 (març 1904), ps.29-32; GOETHE, Eridon y Amina. Pastorel.la en un acte y en vers, "Catalunya", núm.25 (gener 1904), ps.53-76; GOETHE, Torquato Tasso, "Catalunya", núm.27 (març 1904), ps. 21-28; Ricart WAGNER, Tannhäuser y el Torneig dels Cantayres a la Wartburg, "Catalunya", núm.28 (abril 1904), ps.65-111; Ricard WAGNER, Tristan y Isolda. Drama lírich en tres actes, "Catalunya", núm.29 (maig 1904), ps.17-101; Bjornstjerne BJÖRNSON, Amor y geografia. Comèdia en tres actes, "Catalunya", núm.19 (15-X-1903), ps.305-315; núm.20 (30-X-1903), ps.346-359; núm.22 (30-XI-1903), ps.433-454; núm.23 (15-XII-1903), ps.482-497; J. PONS Y PAGÈS, El mestre nou. Drama en tres actes, "Catalunya", núm.37 (15-I-1905), ps.28-40; núm.39 (15-II-1905), ps.38-55; núm.41 (15-III-1905), ps.36-57; núm.42 (30-III-1905), ps.20-43; núm.43 (15-IV-1905), ps.28-54;

- núm.44 (30-IV-1905), ps.39-51, núm.45 (15-V-1905), ps.29-44; Adrià GUAL, Blancaflor, "Catalunya", núm. 27 (març 1904), ps.85-123. La majoria dels títols que es publiquen sencers queden integrats també en el catàleg de les Edicions "Catalunya" i s'editen, per tant, en volum independent. Concretament són els dos textos de Wagner, els de Josep Pous i Pagès i Adrià Gual, i l'Eridon y Amina de Goethe.
- 310- Sobre aquest tema, la polèmica existent i les disputes entre Antoni Ribera i Joaquim Pena vid. Joan-Lluís MARFANY, El wagnerisme a Catalunya, "Serra d'Or", núm.281 (febrer 1983), p.13. El que no diu Marfany és que dues de les versions d'Antoni Ribera siguin publicades precisament per "Catalunya". Vid. també Alfonsina JANÉS I NADAL, L'obra de Richard Wagner a Barcelona, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1983.
- 311- Actualitats, "Catalunya", núm.43 (15-IV-1905), p.64.
- 312- Llibres, "Catalunya", núm.12 (30-VI-1903), p.575. Joan-Lluís Marfany interpreta sociològicament aquesta assimilació per part de la burgesia catalana com una forma de legitimar la seva posició hegemònica en la societat mitjançant l'entronització d'un art ostentós (MARFANY, El wagnerisme..., art. cit., p.12).
- 313- M. VIDAL [VALLÈS?], Art i literatura, "Montserrat", núm.50 (febrer 1905), p.460.
- 314- En parla a Notes d'art, dins TORRAS, Obres completes, op. cit., volum XV, ps.355-360; a De la fruïció artística, dins ibid., p.51; i, especialment, en el capítol quart de Del verb artístic (comentari a Sant Tomàs), dins ibid., ps.127-136.
- 315- "R. MONTANER", [VALLÈS], Música, "Catalunya", núm.23 (15-XII-1903), p.514.

- 316- "R. SIMON Y BRUNET", [VALLÈS], Música, "Catalunya", núm.4 (28-II-1903), p.176. Wagner és usat com a model de modernitat fins i tot extrapolant-lo a la cultura catalana i contraposant-lo a antimodels com "Pitarra" (vid. Actualitats, "Catalunya", núm.19, 15-X-1903, ps.326-327).
- 317- E. VALLÈS, Cataluña a Ricardo Wagner, "La Cataluña", núm.6 (9-XI-1907), ps.7-8. Tot l'article té el to ditiràmbic propi de la wagnerofília i acaba amb un "Gloria al redentor!" (ibid., p.8). Vid. també E. VALLÈS, L'"Associació Wagneriana", "La Cataluña", núm.50 (12-IX-1908), ps.579-581 i E. VALLÈS, La obra educativa de la "Associació Wagneriana", "La Cataluña", núm.121 (29-I-1910), ps.70-72.
- 318- C[ARNER], Teatre intim: "èdip Rey", "Un casament per forsa", "Catalunya", núm.5 (15-III-1903), p.225. Altres cops l'intim és presentat en contraposició a la vulgaritat del panorama teatral barceloní del moment (Actualitats, "Catalunya", núm.2, 30-I-1903, p.90). Tallien, en les seves cròniques, repeteix els elogis al projecte, però es queixa del tipus de públic que hi respon (J. M. TALLIEN, Dramàtica, "Catalunya", núm.24, 30-XII-1903, ps.582-583):

"L'agrupació d'en Gual continua encoratjament la seva tasca. La varietat y atinada elecció de las obras que serveix als seus aristocràtics e inconscients abonats no s'ha interromput fins a la data, com tampoch l'esfors que.s fa perquè la presentació y execució de las mateixas no desmereixi del bon nom artístich tan llegítimament adquirít."

Els elogis es repeteixen a Joseph CARNER, Lletra a don Narcís Oller, art. cit., article en què Gual és contraposat una vegada més a la mediocritat existent:

"Gràcies al seu excel.lent criteri hem pogut

atènyer altíssimes emocions estètiques, qu'ell delicadament ha preparat, curant, com a esquisit artista qu'és, dels menors detalls de sugestió. És a.n en Gual y a les companyies estrangeres -singularment les italianes- a qui la gent de bon gust en matèries de teatre, deu son refinament."

- 319- La carta és publicada junt amb l'obra: Adrià GUAL, Al Sr. Joseph Carner, "Catalunya", núm.27 (març 1904), ps.87-90. També com a prefaci al volum d'Edicions "Catalunya". L'estrena havia estat el 30 de gener de 1899 en la sessió VI del Teatre intim i, pel que es desprèn de la carta, Carner hi assistí personalment.
- 320- Informació, "Catalunya", núm.28 (abril 1904), p.157.
- 321- Emili VALLÈS, Crònica d'art. Teatre Principal: "La presó de Lleida", "Art Jove", núm.8 (31-III-1906), p.128. Segons ell, el millor teatre del moment el constitueixen els espectacles de Lluís Graner (vid. E. VALLÈS, De teatre català, "Montserrat", núm.61, gener 1906, ps.149-150). Des del butlletí de la Lliga Espiritual els elogis són permanents (vid. M. V. [VALLÈS], De teatre català, "Montserrat", núm.60, desembre 1905, ps.133-134).
- 322- Emili VALLÈS, La joventut i el teatre Municipal, "La Veu de Catalunya" (7-I-1908). Són les seves respostes a una enquesta sobre el tema.
- 323- Actualitats, "Catalunya", núm.35-36 (novembre-desembre 1904), p.135.
- 324- L'acta és redactada per Joan Alzina i Melis. La utilització de les comèdies de Goldoni com a exemple de civilitat en l'escenari, com a "*cas il.lustre de bonhomia, d'amor a la senzilla vida natural, de respecte a les normes establertes, d'afabilitat àdhuc amb els dolents*", s'aprofundeix a Joseph CARNER, El segon centenari de Goldoni, "La Veu de Catalunya"

(12-III-1907). És un altre exemple d'acceptació del teatre -en aquest cas sotmès a una lectura ideològica- però de valoració com a gènere menor. Sobre aquesta qüestió vid. també José CARNER, La actuali-
dad. A propósito de un homenaje, "La Cataluña",
núm.75 (6-III-1909), p.145.

325- CARNER, Lletra a don Narcís Oller, art. cit., ps.5-6. Sobre aquest article "del racionalíssim Josep Carner" vid. GALÍ, Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya. Volum XII: Música, teatre i cinema, op. cit., ps.285-286.

326- Vid. especialment La joventut y el Teatre Municipal. Opinió d'en Carner, "La Veu de Catalunya" (16-XI-1907). Per això no és estrany que una de les "joguines noucentistes" de la carta de 1908 als reis sigui "un teatre municipal" (Joseph CARNER, Els Reys a Barcelona. Rondalla pels nens grans de Catalunya, "La Veu de Catalunya", 6-I-1908). La idea, de fet, ja queda apuntada en el primer número de "Catalunya" (vid. Actualitats, "Catalunya", núm.1, 15-I-1903, p.35) i deu anys més tard és pràcticament la mateixa ("BELLAFILA", [CARNER], El bes en el cinematògraf, "Catalunya", núm.299, 26-VII-1913, p.354):

"Jo sóc amic del teatre, creient ferventíssim del teatre, però del teatre que en sigui una mica de debò, gràcies a l'interès de les obres que s'hi juguin, la destresa dels comedians i una certa comprensió i agradositat del públic: llavors el teatre és un fet escullidíssim, un fet màxim de civilització."

Un concepte de civisme que arrossega encara alguna prevenció moral. Si més no posa en evidència que la moralitat preocupa més en el teatre que no en altres gèneres, precisament pel seu caràcter institucional. Vid. Joseph CARNER, De conducta catòlica, "La Veu de

Catalunya" (14-XI-1907) i, especialment, Joseph CARNER, El conreu de la depravació, "La Veu de Catalunya" (10-XII-1907).

- 327- Josep CARNER, Abans que tot, pròleg a William SHAKESPEARE, El somni d'una nit d'estiu, Barcelona, Estampa d'E. Domènech, 1908, p.13. El text més doctrinal de tots és la resposta a l'enquesta de "Teatràlia" sobre la qüestió (Josep CARNER, Respostes a una enquesta sobre el teatre en vers, "Teatràlia", núm.6 (30-XI-1908), ps.177-178). Vid. també Joseph CARNER, A propòsit d'una "ègloga", "La Veu de Catalunya" (28-IV-1908).

- 328- Vid. la nota de 28 d'octubre a "La Veu de Catalunya" on s'informa sobre la inauguració de l'empresa:

"Per a commemorar la inauguració dels espectacles que.s donaran demà al vespre a la Sala Mercè de la Rambla dels Estudis, s'han repartit bonos de pa, carn y arròs, dels quals n'hem rebut 15 triplicats, que hem fet a mans de personas necessitadas."

Al final els actes s'ajornen fins al 3 de novembre. Com a bibliografia general sobre el tema vid. especialment Joan M. MINGUET I BATLLORI, La "Sala Mercè" de Lluís Graner (1904-1908): un epígon del Modernisme?, "D'Art", núm.14 (1988), ps.99-117; Enric GALLÉN, El teatre, dins MOLAS (dir.), Història de la literatura catalana. Part moderna. Volum VIII, op. cit., ps.442-444; Xosé AVIÑOÀ, Els Espectacles-Audicions Graner, dins La música i el modernisme, Barcelona, Ed. Curial, 1985, ps.311-323; Francesc CURET, Lluís Graner i els seus Espectacles i Audicions, dins Història del teatre català, Barcelona, Ed. Aedos, 1967, ps.411-415; i Adrià GUAL, Graner: "Sala Mercè" i "Teatre Principal", dins Mitja vida de teatre. Memòries, Barcelona, Ed. Aedos, 1960, ps.185-

196. Sobre la col.laboració concreta de Josep Carner vid. les biografies d'Albert Manent i Pere Calders, les quals ofereixen informació incompleta i no es posen d'acord en la valoració. Manent opina que cal entendre-ho més aviat com una distracció, sense cap propòsit literari ambiciós (MANENT, Josep Carner..., op. cit., p.55), mentre que per a Calders "tot això pot semblar una mica banal i, pel que fa a Josep Carner, un divertiment de joventut. Però no ho era pas" (Pere CALDERS, Josep Carner, op. cit., p.21). Francesc Baldelló dona a conèixer detalls puntuals interessants a BALDELLÓ, Aspectes poc coneguts de la poètica de Josep Carner, art. cit.). Joan M. Minguet i Batllori és l'únic que fa una enumeració de les obres escrites o adaptades per Carner. No és, però, una catalogació completa (MINGUET, La "Sala Mercè"..., art. cit.).

329- Alguna relació havia d'haver-hi des del moment que el nom de Graner apareix a la llista de col.laboradors artístics per a la tercera etapa de "Catalunya", tot i que després no arriba a participar-hi.

330- Segons Francesc Baldelló "no és d'estranyar que gairebé totes les representacions d'aquell local fossin concebudes i escrites per ell. Encara que fossin anònimes, no costava gaire d'endevinar la seva paternitat" (BALDELLÓ, Aspectes poc coneguts..., art. cit., p.16). Concretament en cita dues, de les quals recorda fragments de memòria: Escenes de la Passió de Jesús i La llegenda de Sant Jordi. No es va representar mai, però, cap espectacle amb aquests títols exactes. Segurament es refereix, en el primer cas, als tres quadres estrenats durant la Setmana Santa de 1905 (L'oració a l'hort, Judas i El calva-

ri), el primer dels quals és en efecte de Carner i els altres dos li són fàcilment atribuïbles. La llegenda de Sant Jordi de Baldelló correspon sens dubte al quadre Sant Jordi mata l'aranya, estrenat l'abril de 1905.

- 331- Les obres esmentades en aquest catàleg descriptiu són únicament les d'atribució segura. Possiblement n'hi ha d'altres d'anònimes que també són seves.
- 332- "La Veu de Catalunya" (10-II-1905). La ressenya reproduueix el text complet del sonet, el qual correspon, amb poques variants, a Dante de Primer llibre de sonets. Es reposa a finals de juliol de 1906. És habitual que durant l'estiu tornin a la cartellera les peces de més èxit de la temporada.
- 333- Vid. "La Veu de Catalunya" (9-III-1905). El text, com en la majoria dels casos, és desconegut.
- 334- "La Veu de Catalunya" (7-IV-1905). Tot i que no doni el títol exacte, Baldelló reproduueix alguns fragments de Judas que recorda de memòria, la qual cosa n'assegura l'autoria (BALDELLÓ, Aspectes poc coneguts..., art. cit., p.17). És lògic pensar que El calvari, la tercera de les peces de la trilogia, sigui també seva.
- 335- El juny de 1905 es prorroga a causa de les nombroses sol.licituds rebudes, sobretot des de fora de Barcelona (vid. "La Veu de Catalunya", 15-VI-1905). Com a mínim, doncs, és en cartell durant tres mesos. Es reposa durant el mes de juliol de l'any següent, amb algunes reformes. Francesc Baldelló en reproduueix el diàleg que serveix de pròleg (BALDELLÓ, Aspectes poc coneguts..., art. cit., ps.18-19).
- 336- Vid. ressenya a "La Veu de Catalunya" (15-IV-1905).
- 337- Vid. "La Veu de Catalunya" (29-V-1905). La ressenya

atorga l'autoria a Carner tot i que, a primera vista, podria fer pensar en Adrià Gual, col.laborador de Graner i autor d'un poema amb aquest mateix títol amb el qual havia guanyat la viola en els Jocs Florals de Barcelona de 1898. L'espectacle torna a la cartellera el febrer de 1907.

- 338- "La Veu de Catalunya" (24-XII-1905). Per a "Il·lustració Catalana" "*l'espectacle resulta interessant i vistós*". Segons informen, Carner hi respecta quasi fidelment el text original de la cançó popular ("Il·lustració Catalana", III, 1905, p.844). La representació és en cartell fins a meitats de febrer i es reposa el Nadal de 1907 a la sala Ars Lucis de Terrassa, una iniciativa propera a la de Lluís Graner a Barcelona (vid. "La Sembra", VI, núm.304, 20-XII-1907, p.9). Sobre aquesta representació vid. Mireia FREIXA, Modernisme i Noucentisme a Terrassa, Terrassa, Xarxa de Biblioteques Soler i Palet, 1984, p.126. Albert Manent esmenta la reposició de 1907, però no l'estrena de 1905 (MANENT, Josep Carner..., op. cit., p.55). La referència li ve donada per Ferran CANYAMERES, En record de Joan Llongueras, "Pont Blau", núm.38 (1955), ps.445-449.
- 339- Vid. "La Veu de Catalunya" (23-III-1906). S'hi detalla l'argument d'algun dels quadres.
- 340- Segons la ressenya de "La Veu de Catalunya" (5-IV-1906) la peça és constituïda per dos quadres ben arrodonits, amb una acció molt simple: en el primer la família plora la mort de Llätzer i en el segon es produeix la resurrecció. La lletra -afegeix el comentarista- és molt sentida i té instants de gran emoció.
- 341- La catalogació de Joan M. Minguet i Batllori oblida

dues "visions" (Judas i Catarineta) i no atribueix l'autoria de Dante a les portes de l'infern ni d'El calvari.

342- Aquestes vetllades s'inicien el maig de 1905. Carner participa en la segona i en la tercera. En la segona (24 de maig) s'hi llegeix el seu poema Lohengrin de Llibre dels poetas i en la tercera (31 de maig) Epílech pel mosquit de Deu rondalles de Jesús infant i Clara de Llibre dels poetas.

343- Carner li ho havia fet saber en carta de 5 de setembre:

"En Graner m'ha contractat; me donarà un sou regular, que, s. D. v., me permetrà passar un hivern dolç com una primavera. La meua feyna serà d'autor y traductor, segons convingui."

344- Existeix també el projecte de preparar L'any mil amb música de Joan Llongueras per a la temporada 1905-1906, però l'obra no arriba a estrenar-se. Vid. LLONGUERAS, Evocaciones y recuerdos de mi primera vida musical en Barcelona, op. cit., ps.128-129. Pel que explica, Carner en tenia redactat, com a mínim, el començament. Sobre aquest tema vid. també AVIÑOA, La música i el Modernisme, op. cit., ps.317-318.

345- Una traducció "*molt ben feta*", segons l'opinió del comentarista de torn d'"El Poble Català" (X. X. Teatres, "El Poble Català", núm.51, 28-X-1905, p.2), la qual no és editada fins al 1909.

346- La ressenya de Josep Morató a "La Veu de Catalunya" no és excessivament afalagadora. Segons ell és una traducció feta amb compte, però amb uns diàlegs una mica encarcarats ("La Veu de Catalunya", 6-I-1906). "Il·lustració Catalana ofereix a principis de 1906 una llista de traductors que treballen per a

Graner. En primer lloc es destaca Narcís Oller i després, per aquest ordre, Casas-Carbó, Carner, Montoliu, Vilaregut, Vallès, Carles Capdevila, Lluís Puiggarí "i algun altre" ("Il·lustració Catalana", IV, 1906, p.141). La mateixa nota ofereix també la llista d'obres a traduir, però no especifica a qui correspon cada una d'elles.

- 347- Els espectadors més típics són els que Adrià Gual en les seves memòries qualifica de "*públich tirant a sagristia i a jardí d'infància*" (GUAL, Mitja vida de teatre. Memòries, op. cit., p.190). Josep Mª de Sagarra, amb to sarcàstic, també recorda els seus temps d'assistent habitual (SAGARRA, Memòries, op. cit., p.1054):

"Aleshores el pintor Graner, a més de l'espectacle del Teatre Principal, tenia una mena de cinema barrejat de pessebre artístich amb quadre plàstic final que en deien la Sala Mercè. Aquell galimatias d'una moral a prova de bomba, l'havien patit totes les criatures que es vestien a can Rodó o a can Pantaleoni.

La Sala Mercè fou una de les coses més profundament ensopides i més disgustades que produí l'època del modernisme. Jo l'havia patida molt i, animal de mi!, encara havia aconseguit divertir-m'hi com un lladre."

- 348- Actualitats, "Catalunya", núm.37 (15-I-1905), p.57.
- 349- Emili VALLÈS, Crònica d'art. Teatre Principal: "La presó de Lleida", "Art Jove", núm.8 (31-III-1906), p.128.
- 350- Sala Mercè dins Informació, núm.35-36 (novembre-desembre 1905), ps.134-135. "*Oh nom grotesc!*", afirma Carner anys després en recordar el nom de la sala. Precisament per posar de manifest l'extrema pulcritud moral de les pel·lícules que s'hi projectaven, en les quals fins i tot es tallaven els petons ("BELLAFILA" [CARNER], El bes en el cinematògraf,

- "Catalunya", núm.299, 26-VII-1913, p.354).
- 351- Jordi Sarsanedas, en parlar d'aquestes obres ja les col·loca, molt encertadament, en un apartat titulat Fent el joc als escenògrafs (Jordi Sarsanedas, El teatre de Josep Carner, "Serra d'Or", VII, núm.2, febrer 1965, p.34).
- 352- Junyent s'encarrega del quadre primer (Els ermitans), Miquel Moragas i Salvador Alarma del segon (Els pastors), Fèlix Urgellès del tercer (Els soldats) i Maurici Vilomara del quart (El castell).
- 353- La crítica -amb l'excepció d'Emili Tintorer a "Jovenut"- la valora positivament, tot i que no entra gaire en detall. I menys pel que fa a la part literària. Per a Josep Morató el text "*desprèn una essència mitgeval que enamora*" ("La Veu de Catalunya", 16-X-1905). Ell mateix parla a "Cu-cut!" de la "*lletra molt inspirada de Joseph Carner*" ("VILORET" [MORATÓ], A cala Talia, "Cu-cut!", IV, 1905, ps.663-664). Per al comentarista d'"Il·lustració Catalana" l'espectacle té l'"*ayre de cosa excepcional, de aquelles que senyalan una tongada en la vida d'un teatre*" i la lletra és "*plena de caràcter, donant una bona impressió d'edat mitjana*" (M. y G., Teatres, "Il·lustració Catalana", III, 1905, p.686). Vid. també "El Poble Català", núm.50 (21-X-1905), p.3. Diversos autors recorden encara molts anys després el ressò d'aquest èxit. Per a Joaquim Mª de Nadal, que hi assistí personalment i és qui dona la dada dels deu mil exemplars, "*la música, fortament descriptiva de Morera, s'adaptava encertadament a les dramàtiques incidències de la llegenda i hom sentia trontollar l'escena quan les malvestats del cavall endimoniat eren referides*" (Joaquim Mª de NADAL,

Memòries d'un estudiant barceloní. Cromos de la vida vuitcentista, Barcelona, Ed. Dalmau i Jover, 1952, p.162). Quasi seixanta anys després, Joan Gayà encara és capaç de descriure amb força minuciositat tot l'espectacle: "*deixà en mi una tan forta impressió que, com veieu, encara em recordo de tots els detalls. Allí es despertà el meu amor a la música i al teatre líric, com també a les altres Belles Arts*". És ell qui dona la dada de les cinc funcions diàries en dies de festa (Joan GAYA, L'escenificació de la llegenda del comte Arnau, dins El lector diu..., "Serra d'Or", IV, núm.2, febrer 1962, p.3). Per la seva banda, Adrià Gual entén l'èxit com una esperança per a la seva concepció del teatre popular: "El comte l'Arnau, de Carner i Morera, va rompre el foc d'aquella escomesa triomfal i el públic s'hi va llançar a cor obert en retrobar-se vivíssim en l'entrada de la llegenda, i tot assenyalava la possibilitat d'un tipus de teatre destinat a substituir elements de consolidació dels quals vivíem i seguim encara vivint en l'orfenesa més desconsoladora" (GUAL, Mitja vida de teatre. Memòries, op. cit., p.192).

- 354- La crítica posterior reconeix els dèficits del text. Josep Romeu parla de "*manca de maduresa i de pretensió*" (Josep ROMEU, El comte Arnau. La formació d'un mite, Barcelona, Aymà editor, 1947, p.133). Per a Albert Manent "*la versió carneriana de la llegenda no és gaire original i tampoc no acaba d'ésser del tot infantil, encara que a estones té el to declamatori d'Els Pastorets*" (MANENT, Josep Carner..., op. cit., ps.52-53). En canvi, per a Maurici Serrahima -força injustificadament- "*hi ha un seguit d'encerts*

molt remarcables i fins sembla com si hi entreveiéssim el primer esbós d'un gran poema -potser més aviat de sentit maragallià- sobre aquest tema tradicional. Sigui com sigui, Carner ens l'ha quedat a deure" (Maurici SERRAHIMA, La prosa de Josep Carner, dins Josep CARNER, Obres completes, Barcelona, Ed. Selecta, 1968, p.192). La lectura de Giuseppe Grilli també atorga a l'obra una transcendència difícilment justificable, però per altres raons. Segons ell es tracta de crear una "versió depurada del mite en què predominin les funcions descriptiva i decorativa sobre la narrativa i la dramàtica", cosa que suposa un tractament renovador del tema, amb la intenció d'"alliberar la poesia de qualsevol rèmora mítica que en limiti la llibertat i la constrenyi a continguts aliens a la seva mateixa dinàmica". Fins i tot afirma, a la vista del tractament de les formes populars, que "es tracta ja del model exquisidament carnerià de noucentisme" (Giuseppe GRILLI, El mite laic de Joan Maragall. "El comte Arnau" en la cultura urbana de principis de segle, Barcelona, Ed. La Magrana, 1987, ps.48-49).

- 355- El recurs del fum no és esmentat en el text. Josep Romeu ho afirma a ROMBU, El comte Arnau. La formació d'un mite, op. cit., p.133.
- 356- Emili TINTORER, Teatres, "Joventut", núm.298 (26-X-1905), p.689. Tintorer és, sistemàticament, reticent a la iniciativa de Graner i a tot allò que pugui sortir de la ploma de Carner: "*oh Gual amich, oh Graner, Carner y Morató, enemichs meus?*" (Emili TINTORER, Teatres, "Joventut", núm.301, 16-XI-1905, ps.734-735). Felip Pedrell també es queixa d'aquests mateixos elements infantils: "*Graner nos ha hecho*

una mala obra con El comte l'Arnau de teatro infantil (en el burlesco sentido de la palabra) que ha puesto en el Principal. Ya se lo advertí antes" (Arthur TERRY, ed., L'epistolari de Joan Maragall a Felip Pedrell (1899-1911), "Estudis Romànics", 1959-1960, p.59).

357- Per a Jordi Sarsanedas "la intenció és ben senzilla: introduir la cançó del comte Arnau" (SARSANEDAS, El teatre..., art. cit., p.35).

358- Les citacions són extretes de CARNER, Obres completes, op. cit., ps.1137-1142. Josep Romeu valora aquesta semblança en el desenllaç, tot i admetre que és més que res una coincidència: "No pensem en una influència directa, però fem remarcar aquest precedent molt immediat de Maragall. Es tracta ben segur d'una coincidència, però és interessant d'observar com Josep Carner sembla intuir una de les direccions que empenirà el mite després de Maragall" (ROMEU, El comte Arnau..., op. cit., p.135). Per a Romeu, doncs, l'Arnau carnerià apareix com a personatge demoníac, igual que en la tradició del XIX, però amb la introducció final d'una sèrie d'elements diferents que són precedent del tractament posterior d'altres autors, i entre ells Maragall. Una sèrie d'elements -afegim-hi-, que en tot cas hem d'intuir, però que no podem constatar plenament. En tot cas, són més clars els paral·lelismes amb Sagarra, que també introdueix el diàleg entre pastors previ a l'aparició del protagonista. Albert Manent recull la idea de Romeu i és encara més conclouent en considerar que "la suggestió del comte Arnau maragallià (que Carner ja devia conèixer) i sobretot la solució final (...) és patent en els versos carnerians"

(MANENT, Josep Carner..., op. cit., p.53). Marina Gustà, en canvi, dóna més relleu a la connexió amb la tradició vuitcentista: parla de ressò verdaguerià i estalvia comparacions amb Maragall (GUSTA, Josep Carner, dins MOLAS, dir., Història de la literatura catalana, op. cit., p.168).

- 359- A més de La Fustots, la sessió inclou les representacions d'El comte l'Arnau i d'és impossible pensar en tot d'Alfred de Musset. La primera d'aquestes vetllades se celebra pocs dies abans amb una versió d'Alkestis d'Eurípides.
- 360- Almenys això afirma Josep Morató en la seva ressenya (vid. "La Veu de Catalunya", 21-X-1905). En l'edició del dia anterior hi ha també un comentari general d'allò que s'ofereix en la vetllada. "Il·lustració Catalana" hi dedica molt poca atenció i apunta que el dia de l'estrena encara faltava arrodonir molts detalls ("Il·lustració Catalana", III, 1905, p.702). Emili Tintorer, des de "Joventut", continua essent crític (Emili TINTORER, Teatres, "Joventut", núm. 298, 26-X-1905, p.690). Cap dels tres comentaristes no descobreix la identitat de l'autor.
- 361- També en opinió d'Albert Manent (MANENT, Josep Carner..., op. cit., p.53).
- 362- Les citacions tornen a ser extretes de CARNER, Obres completes, op. cit., ps.1143-1154.
- 363- Per a Manent, són uns versos "*amb el dring i la gràcia dels millors romanços i corrandes populars*" els quals "revelen ja l'ofici d'un escriptor que sap fer anar en doina, com un mag, els jocs, els secrets i els artificis de la rima i de la llengua, una llengua casolana i literària ensems" (MANENT, Josep Carner..., op. cit., ps.53-54).

- 364- Un recurs que després retrobarem a El ben cofat i l'altre. Jordi Sarsanedas ja ho remarca a El teatre de Josep Carner, art. cit., p.34. Marina Gustà també constata que la peça denota "el Carner del joc verbal al servei de la ironia" (GUSTÀ, Josep Carner, dins MOLAS, dir., Història de la literatura catalana, op. cit., p.168).
- 365- TINTORER, Teatres, art. cit.
- 366- Albert Manent fa notar la presència del Príncep com a "tradicional element romàntic", tot i no servir-se de la idea per a la interpretació de l'obra (MANENT, Josep Carner..., op. cit., p.53).
- 367- Per al crític de "La Veu de Catalunya" "en conjunt resulta una obra magnífica" i al final de la representació van esser "cridats varies vegades a escena els senyors Carner i Morera" ("La Veu de Catalunya", 27-XI-1905). El diari dóna també informació prèvia a l'estrena (vid. "La Veu de Catalunya", 23-XI-1905). Per a "Il·lustració Catalana" és un "espectacle pintoresch qu'agrada molt al públich, ab tot i no posseir aquelles qualitats enlluernadores de El comte l'Arnau" ("Il·lustració Catalana", III, 1905, p.798).
- 368- és també el criteri d'Albert Manent. Segons ell, però, hi ha moments que apunten "l'elegància de la poesia carneriana posterior" (MANENT, Josep Carner..., op. cit., p.54).
- 369- Per això Jordi Sarsanedas parla d'"un seguit de fragments lírics" amb ben poca cohesió teatral, on "no hi ha ni un sol esbós d'autèntic diàleg" (SARSANEDAS, El teatre..., art. cit., p.35). Per a Xosé Aviñoa, potser un xic simplificadorament, "és molt simptomàtica l'aproximació de Morera i els seus col.laboradors a la llegenda de la Mare de Déu del

Tallat (...), perquè palesa l'activitat viatgera dels modernistes que van arribar en les seves recerques a un indret tan allunyat i s'empararen de les seves tradicions i de part de les seves ruïnes" (AVIÑOÀ, La música i el Modernisme, op. cit., p.315).

BIBLIOGRAFIA

LLIBRES I ARTICLES

(no inclou els articles extrets de la premsa sotmesa a buidatge)

- *J. M. AINAUD DE LASARTE, Enric JARDÍ, Prat de la Riba: home de govern, Esplugues, Ariel, 1973.
- *Album record a Enric Prat de la Riba, Barcelona, 1935.
- *[A. M. ALCOVER], Amichs morts, "Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana", I (1902-1903), ps.184-186.
- *Album record a Enric Prat de la Riba, Barcelona, 1935.
- *Joan ALCOVER, Obres completes, Barcelona, Selecta, 1951.
- Jacinto ALEGRE, S. J., El Padre Luis Ignacio Fiter, S.J., restaurador de las Congregaciones Marianas, Barcelona, 1929.
- *Joan AMADES, Folklore de Catalunya. Cançoner, Barcelona, Ed. Selecta, 1979, 2ª ed.
- *Andrés AMORÓS, Eugenio d'Ors, crítico literario, Madrid, Prensa Española, 1971.
- *Miquel ARIMANY, Notes per a un estudi de la ironia en Josep Carner, dins DIVERSOS AUTORS, L'obra de Josep Carner, Barcelona, Selecta, 1959, ps.91-104. Reproduït a

- Josep Carner en els seus millors escrits, Barcelona, Arimany, 1984, ps.143-159.
- *Margarida ARITZETA, Aportacions de Josep Lleonart a una definició noucentista, dins Actes del quart col·loqui d'estudis catalans a Nord-Amèrica, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985, ps.245-256.
- *Jaume AULET (ed.), Cartes d'Eugeni d'Ors a Amadeu Vives, "Els Marges", núm.34 (maig 1986), ps.91-107.
- *Jaume AULET, Els textos primerencs d'en Carner, "Serra d'Or", núm.317 (febrer 1986), ps.55-57.
- *Jaume AULET, Els textos primerencs de Josep Carner. Un petit complement, "Serra d'Or", núm.328 (gener 1987), ps.47-49.
- *Jaume AULET, Jaume Bofill i Mates i la Congregació Mariana dels jesuïtes de Barcelona (1894-1907), dins Estudis de literatura catalana en honor de Josep Romeu i Figueras, volum I, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986, ps.27-66.
- *Jaume AULET, Josep Carner i la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat (1899-1906). Una primera aproximació, "Faig", núm.23-24 (maig 1985), ps.57-74.
- *Jaume AULET, La revista "Catalunya" (1903-1905) i la formació del Noucentisme, Memòria de llicenciatura presentada a la U.A.B., 1983.
- *Jaume AULET, La revista "Catalunya" (1903-05) i la formació del Noucentisme, "Els Marges", núm.30 (gener 1984), ps.29-53.
- *Jaume AULET, Les darreres aportacions bibliogràfiques relatives a la vida i l'obra de Jaume Bofill i Mates, "Serra d'Or", núm.321 (juny 1986), ps.55-58.
- *Jaume AULET, Un poema oblidat de Jaume Bofill i Mates, "Els Marges", núm.32 (setembre 1984), ps.119-121.
- *Xosé AVIÑOÀ, La música i el Modernisme, Barcelona, Ed.

Curial, 1985.

- *Alfred BADIA, Sobre l'estètica del doctor Torras i Bages, "Ariel", núm.6 (octubre 1946), ps.88-90.
- *Lola BADIA, L'"humanisme català". Formació i crisi d'un concepte historiogràfic, dins Actes del cinquè col.loqui internacional de llengua i literatura catalanes, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1980, ps.41-70.
- *Anna BALAKIAN, El movimiento simbolista. Juicio crítico, Madrid, Guadarrama, 1969.
- *Francesc BALDELLÓ, Aspectes poc coneguts de la poètica de Josep Carner, dins DIVERSOS AUTORS, L'obra de Josep Carner, Barcelona, Selecta, 1959, ps.13-25.
- *Josep M. BARDÉS I HUGUET, La Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat des del 1939 fins avui, "Qüestions de Vida Cristiana", núm.75-76 (1975), ps.111-119.
- *Carles BASTONS I VIVANCO, Carner i Unamuno, dins Miscel·lània Joan Gili, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, ps.93-110.
- *Marcos Jesús BERTRAN, "Els fruits saborosos", poesies de micer Josep Carner, "La Vanguardia" (8-III-1906), p.6.
- *Prudenci BERTRANA, El vagabund, dins Obres completes, Barcelona, Ed. Selecta, 1965, ps.365-472.
- *Norbert BILBENY, Eugeni d'Ors i la ideologia del Noucentisme, Barcelona, Ed. La Magrana, 1988.
- *Norbert BILBENY, Filosofia contemporània a Catalunya, Barcelona, Edhasa, 1985.
- *Norbert BILBENY, Nacionalisme i cosmopolitisme en la teoria noucentista, dins Entre Renaixença i Noucentisme. Estudis de filosofia, Barcelona, Ed. La Magrana, 1984, ps.49-88.
- *A. BLADÉ i DESUMVILA, El senyor Moragas "Moraguetes", Barcelona, Pòrtic, 1970.

- *A. BLADÉ i DESUMVILA (ed.), Francesc Pujols per ell mateix, Barcelona, Pòrtic, 1967.
- *Léon BOCQUET, Albert Samain. Sa vie, son oeuvre, Paris, Mercure de France, s.a.
- *Jaume BOFILL I FERRO, Carner i Guerau de Liost, DIVERSOS AUTORS, L'obra de Josep Carner, Barcelona, Selecta, 1959, ps.105-107.
- *Jaume BOFILL I FERRO, Poetes catalans moderns, Barcelona, Ed. Columna, 1986.
- *Jaume BOFILL I FERRO, Pròleg a "GUERAU DE LIOST", Obra poètica completa, Barcelona, Selecta, 1983, 2ª ed., ps.11-30.
- *"GUERAU DE LIOST", [Jaume BOFILL I MATES], El fundador de la Lliga Espiritual, "Vida Cristiana", II (1915-1916), p.194.
- *Jaume BOFILL Y MATAS, La personalidad del doctor Torras y Bages, "Revista de Vich" (1917), ps.5-6, 17-18, 21-22, 33, 37, 42-43, 53-54.
- *Jaume BOFILL I MATES, L'homenatge a mossèn Collell. La meva amistat, "La Publicitat" (22-V-1927).
- *"GUERAU DE LIOST", [Jaume BOFILL I MATES], Obra poètica completa. Proses literàries, Barcelona, Ed. Selecta, 1983.
- *Jaume BOFILL I MATAS, Prat de la Riba i la cultura catalana, Barcelona, Edicions 62, 1979.
- *Pere BOHIGAS, L'instint crític del bisbe Torras, dins Aportació a l'estudi de la literatura catalana, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1982, ps. 401-407.
- *Joan BONET I BALTA, El sacerdot poeta mossèn Jacint Verdaguer, dins Jacint VERDAGUER, Obres completes, Barcelona, Ed. Selecta, 1964, 4ª ed., ps.1485-1522.
- *Joan BONET I BALTA, L'església catalana de la Il.lus-

- tració a la Renaixença, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984.
- *P. Pau BORI, Ei i utilitat de les Congregacions Marianes per a joves de les parròquies, dins DIVERSOS AUTORS, Manual de les Congregacions i altres documents d'utilitat per als directors, Barcelona, Federació de Congregacions Marianes, s.a., ps.79-112.
- *Pere BOSCH GIMPERA, La universitat i Catalunya, Barcelona, Edicions 62, 1971.
- *Enric BOU, Cartes de Josep Carner i de Guerau de Liost, "Els Marges", núm.15 (gener 1979), ps.73-80.
- *Enric BOU (ed.), Correspondència d'escriptors mallorquins amb Guerau de Liost, "Randa", núm.15 (1983), ps.105-130.
- *Enric BOU, De Jaume Bofill i Mates a Guerau de Liost: l'amistat de Josep Carner, "Avui" (30-VIII-1978), p.13.
- *Enric BOU, Ironia i lirisme en la prosa de Josep Carner, dins DIVERSOS AUTORS, Josep Carner. Llengua, prosa, poesia, Barcelona, Ed. Empúries, 1985, ps.63-89.
- *Enric BOU, La poesia de Guerau de Liost. Natura, amor, humor, Barcelona, Edicions 62, 1985.
- *Enric BOU, La poesia noucentista: una renovació temàtica, dins Actes del quart col·loqui d'estudis catalans a Nord-Amèrica, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985, ps.233-244.
- *Enric BOU, La poesia noucentista, dins Joaquim MOLAS (dir.), Història de la literatura catalana. Part moderna. Volum IX, Barcelona, Ed. Ariel, 1987, ps.99-152.
- *Enric BOU, La poesia noucentista, dins DIVERSOS AUTORS, Història de la literatura catalana, volum II, Barcelona, Edicions 62 - Orbis, 1985, ps.165-176.
- *Enric BOU, La poesia noucentista: els orígens, "L'Avenç", núm.68 (febrer 1984), ps.46-51.

- *Enric BOU, Natura i sàtira: la poesia de Guerau de Liost, dins DIVERSOS AUTORS, El Noucentisme. Cicle de conferències fet a la Institució Cultural del C.I.C. de Terrassa, curs 1984/85, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987, ps.147-158.
- *Salvador BOVÉ, La filosofia nacional de Catalunya, Barcelona, 1902.
- *Loreto BUSQUETS, Aportació lèxica de Josep Carner a la llengua literària catalana, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1977.
- *Loreto BUSQUETS, Introducció a Escrits inèdits i dispersos de Josep Carner (1898-1903). Volum I: Poesia, Barcelona, Barcino, 1974, ps.11-71.
- *Loreto BUSQUETS, Introducció a Escrits inèdits i dispersos de Josep Carner (1898-1903). Volum II: Prosa, Barcelona, Barcino, 1984, ps.7-33.
- *Vicente CACHO VIU, Catalanismo y catolicismo en el ambiente intelectual finisecular, dins DIVERSOS AUTORS, Aproximación a la historia social de la iglesia española contemporánea, Real Monasterio del Escorial, Biblioteca "La Ciudad de Dios", 1978, ps.297-321.
- *Àngel CALDAS I BOSCH, Torras i Bages, pastor de Catalunya, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987.
- *Pere CALDERS, Josep Carner, Barcelona, Ed. Alcides, 1964.
- *Francesc CAMBÓ, Memòries (1876-1936), Barcelona, Ed. Alpha, 1981.
- *J. de CAMPS I ARBOIX, Història de la Solidaritat Catalana, Barcelona, Ed. Destino, 1970.
- *Ferran CANYAMERES, El record de Joan Llongueras, "Pont Blau", núm.38 (1955), ps.445-449.
- *Josep Me CAPDEVILA, Aquells dies dels sonets, dins

- DIVERSOS AUTORS, L'obra de Josep Carner, Barcelona, Selecta, 1959, ps.26-30.
- *Josep Mª CAPDEVILA, Josep Carner, dins Estudis i lectures, Barcelona, Ed. Selecta, 1965, ps.195-235.
- *Josep Mª CAPDEVILA, Eugeni d'Ors. Etapa barcelonina (1906-1920), Barcelona, Barcino, 1965.
- *Mª Aurèlia CAPMANY, Noucentisme i novecentismo, dins DIVERSOS AUTORS, Lliçons de literatura comparada catalana i castellana (segles XIX XX), Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985, ps.87-110.
- *Jordi CARBONELL, Notes sobre l'ideari de Gabriel Alomar, "Randa", núm.10 (1980), ps.157-168.
- *Manuel CARBONELL, "L'idil·li dels nyanyos" de Josep Carner, "Faig", núm.11 (maig 1980), ps.11-14.
- *Carles CARDÓ, Doctrina estètica del Dr. Torras i Bages, Barcelona, Ed. Catalana, 1919.
- *Carles CARDÓ, La poesia religiosa de Josep Carner, dins DIVERSOS AUTORS, L'obra de Josep Carner, Barcelona, Selecta, 1959, ps.31-41.
- *Osvald CARDONA, Ell i el poeta (els temes de Josep Carner), dins De Verdaguer a Carner, Barcelona, Ed. Selecta, 1960, ps.117-196.
- *Osvald CARDONA, El temps de Josep Carner, Barcelona, Rafael Dalmau, ed., 1967.
- *Osvald CARDONA, Joaquim Ruyra. Resum biogràfic, Barcelona, Ed. Barcino, 1966.
- *Josep CARNER, Abans que tot, pròleg a William SHAKESPEARE, El somni d'una nit d'estiu, Barcelona, Estampa d'E. Domènech, 1908, ps.7-13.
- *Josep CARNER, Confidències sobre "El giravolt de maig", "La Publicitat" (27-X-1928).
- *Josep CARNER, El poeta Marian Aguiló, "La Paraula Cristiana", I (1925), ps.570-572.

- *Josep CARNER, El reialme de la poesia, Barcelona, Edicions 62, 1986.
- *Josep CARNER, La poesia de Maria Antònia Salvà, dins Ma Antònia SALVÀ, Antologia poètica, Barcelona, Ed. Selecta, 1957.
- *Josep CARNER, La potència de son verb, "Vida Cristiana", II (1915-1916), ps.204-205.
- *Josep CARNER, Mots proemials a "GUERAU DE LIOST" [BOFILL], La muntanya d'ametistes, 2ª ed., Barcelona, Lluís Gili editor, 1933, ps.7-11.
- *Josep CARNER, [Nota introductòria] a Els fruits saborosos, Sabadell, Edicions La Mirada, 1928, ps.13-21.
- *Josep CARNER, Pròleg a Ma Antònia SALVÀ, Espigues en flor, 2ª ed., Palma de Mallorca, Ed. Moll, 1981, ps.9-13.
- *Josep CARNER, Prosa d'exili, Barcelona, Edicions 62, 1985.
- *Josep CARNER, Resposta a una enquesta sobre el teatre en vers, "Teatràlia", núm.6 (30-XI-1908), ps.177-178.
- *Margarida CASACUBERTA, Lluís RIUS, Els Jocs Florals d'Olot (1890-1921), Olot, Editora de Batet, 1988.
- *Jordi CASASSAS I YMBERT, Els quadres del regionalisme. L'evolució de la Joventut Nacionalista de la Lliga fins el 1914, "Recerques", núm.14 (1983), ps.8-32.
- *Jordi CASASSAS I YMBERT, Jaume Bofill i Mates (1878-1933). L'adscripció social i l'evolució política, Barcelona, Curial, 1980.
- *Jordi CASASSAS I YMBERT, La configuració del sector "intel.lectual-professional" a la Catalunya de la Restauració (a propòsit de Jaume Bofill i Mates), "Recerques", núm.8 (1978), ps.103-131.
- *Jordi CASASSAS I YMBERT, L'Ateneu Barcelonès. Dels seus orígens als nostres dies, Barcelona, Ed. La Magrana -

- Institut Municipal d'Història, 1986.
- *Jordi CASASSAS I YMBERT, Pròleg a Jaume BOFILL I MATAS, Prat de la Riba i la cultura catalana, Barcelona, Edicions 62, 1979, ps.5-26.
 - *Raimon CASELLAS, Discurs del president del jurat, dins Jochs Florals celebrats en la ciutat de Girona en 1906. Any quart de llur fundació, Girona, Tipografia d'en Masó, 1906, ps.11-15.
 - *Enric CASSANY, La poesia de Josep Carner, dins DIVERSOS AUTORS, Josep Carner en els seus millors escrits, Barcelona, Ed. Arimany, 1984, ps.23-37.
 - *Jordi CASTELLANOS, Catolicisme i decadentisme. L'obra poètica de Joaquim Ruyra, dins Estudis de literatura catalana en honor de Josep Romeu i Figueras, volum I, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986, ps.223-240.
 - *Jordi CASTELLANOS, El Noucentisme: ideologia i estètica, dins DIVERSOS AUTORS, El Noucentisme. Cicle de conferències fet a la Institució Cultural del C.I.C. de Terrassa, curs 1984/85, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987, ps.19-39.
 - *Jordi CASTELLANOS, Estudi introductor, dins Antologia de contes modernistes, Barcelona, Edicions 62, 1987, ps.5-40.
 - *Jordi CASTELLANOS, Eugeni d'Ors: estratègia política i cultura, "Avui" (4-XI-1979), p.17.
 - *Jordi CASTELLANOS, "Girona-la-morta". Notes sobre un intent de mitificació decadentista, "Presència", XV, núm.530 (octubre 1979), ps.24-27.
 - *Jordi CASTELLANOS, Josep Carner i la literatura narrativa, dins DIVERSOS AUTORS, Josep Carner: llengua, prosa, poesia, Barcelona, Empúries, 1985, ps.31-62.
 - *Jordi CASTELLANOS, Josep Pijoan i els orígens del Nou-

- centisme, "Els Marges", núm.14 (setembre 1978), ps.31-49).
- *Jordi CASTELLANOS, La narrativa curta en el Modernisme, dins Actes del setè col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986, ps.159-189.
- *Jordi CASTELLANOS, La poesia modernista, L'escola mallorquina, La novel·la modernista, dins Joaquim MOLAS (dir.), Història de la literatura catalana. Part moderna. Volum VIII, Barcelona, Ariel, 1986, ps.247-377, 481-578.
- *Jordi CASTELLANOS, Noucentisme i censura (A propòsit de les cartes d'Eugeni d'Ors a Raimon Casellas), "Els Marges", núm.22-23 (maig-setembre 1981), ps.73-79.
- *Jordi CASTELLANOS, Pròleg a Guillem A. TELL I LAFONT, Enfilall de sonets i altres poemes, Barcelona, Edicions 62, 1986, ps.5-13.
- *Jordi CASTELLANOS, Raimon Casellas i el Modernisme, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat - Ed. Curial, 1983.
- *Josep Mª CASTELLET, Joaquim MOLAS, Poesia catalana del segle XX, Barcelona, Edicions 62, 1963.
- *Esther CENTELLES, "Els fruits saborosos" de Josep Carner: estudi i edició crítica, Memòria de llicenciatura presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona el febrer de 1977.
- *Esther CENTELLES, Pròleg a Josep CARNER, Els fruits saborosos, Barcelona, Edicions 62, 1984, ps.7-42.
- *Mariàngela CERDA I SURROCA, Joan Llongueras, la visió i el cant, "Serra d'Or", núm.274-275 (juliol-agost 1982), ps.55-57.
- *Mariàngela CERDA I SURROCA, La desclosa poètica de Xavier Viura, dins Miscel·lània Joan Gili, Montserrat,